

ПОСТАНАК СЕЛА И ПОРЕКЛО СТАНОВНИШТВА

Не зна се тачно када је село настало, али је извесно да спада у старија насеља Тимочке крајине. У турским пописним документима из друге половине 15. века помиње се и то као два села, горња и доња Планиница. Тако су у првом попису из 1454/55. године уписани:

Село: Доње Планинице, са 9 потпуних и једним удовачким домаћинством, које је свом тимарнику (спахији) обезбеђивало годишњи приход од 714 ацпри,

И село Горње Планинице, са 5 потпуних и једним удовичким домаћинством и једним нежењеним, који су спахији давали приход од 881 аспре.

Доња Планиница је тада била тимар (посед) Турсуна, „сина Девертхана“, уз још два села. Судећи по релативно малој суми давања спахији, ово село је било сиромашније од Горње Планинице, која је са свега пет домаћинстава давала знатно већи приход свом спахији Гјумјушу Хизиру „сину наиба Ахмеда“.

Према попису из 1466. године Доња Планиница је имала 25 домаћинстава и четири нежењена, припадала је истом спахији и доносила му приход од 3.100 аспри. За ових 11 година између два пописа село се знатно увећало, можда повратком раније избеглих породица, или пак досељењем нових становника услед настојања спахије да на тај начин увећа своје приходе. Исте, 1466. године, Горња Планиница је такође нарасла јер је тада имала 13 домаћинстава и двојицу нежењених, а довела је приход од 1871 аспре.

На територији данашњег атара Планинице идентификована су још два села која су постојала у 15. веку. То су села Нечешљај од чијег имена је остао назив потеса „Чешљаја“, и Папратна, за које се, према поменутих турским пописима, зна да је било у овом делу средњовековне области Црна Река. Име овог села очувало се до недавно у називу Папратска Река (данас позната као Краварничка Река). Као доказ овим тврдњама су већ поменути

нађени остаци насеља у Чешљају, као и назив једног дела крај Попратске реке „Селиштанце“, као помен старог селишта.

У та тешка времена под турцима поменута села су често страдала па је њихово становништво повремено напуштала своја станишта. Током времена села Нечешљај и Папратна сасвим су опустела. Горње и Доње Планинице вероватно је временом настало садање село спајањем њиховиг становништва. Но када се то десило није познато.

Народна традиција, међутим, памти да је село засељено око средине 18. века, и то од досељеничког становништва са Косова приликом друге сеобе Срба 1737. године. Очигледно је да се овде ради о поновном засељевању села новим становништвом пошто је од предходних житеља напуштено, вероватно због тешких намета или зулума од стране Турака. У то време то се дешавало и са другим црноречким насељима. По предању, новодосељено становништво је раније живело у области северно од Дурмитора, где се и данас налази село са именом Планиница. Пре но што су дошли овамо ти су Планиничани боравили најпре у топличком округу, одакле су прешли у околину Ниша. Један њихов део остао је у околини села Матејевца, а други је наставио према северу и населио данашњу Планиницу код Зајечара. Изгледа да је њихово прво насеље било на пола километра ниже од места на коме се сада налази, и ту су сада сеоске баште. Тај потес мештани данас називају Старо село. Становништво је касније померио своје куће више уз речицу, на стрменитији и неплоднији терен, због тога што ту има пијаће воде и да би били ближе котлини званој Ливађе, где се налазе најплодније њиве и ливаде.

У говору старих Планиничана и до данас су се сачувале поједине црте јужноморавског говора. Од тих црта најкарактеристичнији је завршетак на ЈА у радном глаголском придеву мушког рода у јединини: ДОШАЈА (дошао), ге (где) и др.

Нема података о величини села и броју становника у то време. Но, свакако да је било мало насења јер је 1784. године, по извештају аустриског уходе Филипа Ксевера Покорног, имало свега 18 кућа и један турски хан који се састојао од дрвеног чердака и штале.

Раније је насеље било доста скривено, будући да је окружено високим и тешко проходним шумама, а путеви према суседним селима тек доцније прокрчени. То их је штитило од турских пљачкашних чета које су тада пролазиле, али не и од сталне турске нахијске власти. Раније турске спахије замениле су турске субаше па је тако и у Планиници има свој конак планинички субаша.

За најстарије породице у Планиници, по предању, сматрају се:

Булутини, Голубовићи, Кнежевци, Матејевици, Милојковци, Петровци, Поповци (ову породицу основао је поп Живан Иванов, досељен са Косова), Синђилковци и Стојановци. Од њих су настале после многе друге породице: од Булутинца Вукадиновци, Матејини, Давидњевци и Пауновци од Голубовица, Калинићи, Миленковићи, Кристићи и деда Милојинци, од Кнежеваца Милутиновци, од Синђилковаца Симоновићи, од Поповца Милисљевци. Од Матејевца, Петроваца и Стојановаца, бар према знању мештана, не постоји данас ни једна породица. Од нових досељеника и зетова са стране постале су пак породице: Анђелићи, Војиновићи, Табанџарци, Чалаковци, Катићи, Никсићи, Миленовци, Огњеновци, Серењарци. Они су углавном из околних села, као што су Леновац, Звездан, Бољевац (село) и др. Некада су у селу постојале четири породице досељеника из Бугарске, од којих су остале данас само две, а њихови оснивачи су Ђерго и Тоша. Има и две породице Рома. У периоду после другог светског рата доселило се још неколико породица: једна из Рујишта (Драгутиновићи), две из Оснића (Лазаревићи и Некшановићи) и три из Татрашнице код Калне (Марковићи, Ђорђевићи и Лазаревићи).

Име селу, по једним причама, дошло је према Планиници код Дурмитора, а по другим према малој шумаветој планини са врховима Дел, Касаповци, Брњаковци и Рудина, у чијем је подножју образовано село.